

che filosofie, er wij spreken daar het meest om de heden in het schema: ven".

f. W. niet deze em niet het an vorm en en mensch het pe<sup>1)</sup>, de drager wat de mensch len mensch tot a mensch, maar in het redelijke valt<sup>2)</sup>, dat wat at wat zetel is ensch, dat wat t van religie<sup>3)</sup> wil<sup>4)</sup>, dat wat grondslag van van zijn priesteren<sup>5)</sup>, dat wat or het mensche dt ons hooger, suwige principe zenlijke van de de nous is, en i deze pneuma idelijk, dat ook worden, dat das istus sich ver- tative Form. En- der Logos war- zezker kan thans, lezen, zelf oor

ma van stof en verhouding, die e mogelijkheid met zijn onder- t kort. Men sla het reeds eerder ). Ge leest daar inner ersten phi- les Seiden in das zur Wirk

laiste gronden ne is het moge- rdat het vorm

v. het boek van bl. 125): „Een en naar stof en Of (ik haal aan der Geschiede h weiter... ver- e, zur blozen während die m Wirklichen etwas bloz der

begrip der stof, mogelijke, terwijl eerde verheven „mogelijkheid“ g wel eens ver- en het Aristote- ar het zal nu r in zijn Chris- erhouding kan

bunt door Prof. Apoll. opvatting levend lichaam, stamt van de

loeding is daar- de psyche geen an het lichaam. Apoll. nog meer

ook, terwijl hij deeling in een het geval zijn. onderzoek niet andere werken l in „P. R. E.“; illaume Voisin: a Lietzmann a de Abhand- ottingen Philo- een vluchtig E) over dit punt

etterlijk bedoelt et meer moeten haam leeft, hij zijn Bijbelsche 2: „... voor de menschen uit drie tantien (geest.

Oorsp. en het bl. 131.

le druk aan-

Zoals ik zeide heb ik hierover geen volle zekerheid. De tijd heeft me ontbroken om dit grondig te bestudeeren. Wel spreekt h.v. Voisin bl. 272 v.v. van de ziel als 'leven van het lichaam, maar toch is die ziel verbonden met de stof een „element cosmique“.

Maar tenslotte heeft dit voor ons betoog minder betekenis. Vandaar ook, dat we er niet dieper op ingaan F). H. S.

A) Dat heb ik ook niet beweerd! Maar ik sprak over de ontwikkeling van het denken. Dat wil zeggen, dat wij de problemen geheel anders stellen en anders zien dan voor 1600 jaar. En daardoor kunnen wij de vraagstellingen van heden niet zoo maar poneeren in het denkschema van Apollinaris. Dat was mijn betoog — maar De Steen heeft het niet begrepen. We komen in art. IVb sub letter N hierop nog terug.

B) Kijk, en dat moest nu precies onderwerp van discussie zijn, vóór we over de rest gingen praten. Want het komt er hier in de eerste plaats op aan, dat we elkaars termen goed begrijpen.

C) Inderdaad, ieder lezer kan oordeelen, of men nu zoo maar ineens mag springen uit 20ste eeuwse uitdrukkingen in het schema van Aristoteles. Volgens De Steen is dat blijkbaar „zonder meer duidelijk“. Het zal „zonder meer duidelijk“ zijn, dat ik nu wel „zonder meer duidelijk“ acht, „waar hem de schoen wringt“.

D) Ja, dat lijkt nu alles aardig, maar het is woordenspel. In ieder stelsel kan „van een (!) stof-vorm-verhouding“ worden gesproken, mits er maar de noodige speling is voor de beteekenis van het woord „stof“ en mits men maar genoeg ruimte heeft voor het woord „vorm“. Maar zoo voert De Steen de discussie op het spoor van het schermen met termen. Immers, ieder erkent het bestaan der stof; ieder erkent het bestaan van vorm; dus heeft ieder „een“ „stof-vorm-verhouding“ te poneeren. Intusschen erkent De Steen, dat men bij mij het Aristotelisch schema niet vindt. Laat hij dan ook niet probeeren mijn opvatting in een Aristotelisch schema, als dat van Apollinaris, in te wringen.

E) Waarom „vluchtig“?

F) Wij ook niet.

J. W.

## OPVOEDING EN ONDERWIS

### Twee Eeredoctoraten te Parijs.

In de pas afgelopen week heeft er te Parijs een tweetal eerepromoties plaats gehad, die niet alleen de inrichting, waaraan de promoties geschieden, en de mannen, die den doctortitel verwierven, maar ook het gereformeerde leven in Nederland tot eere strekken.

De Vrije Protestantische Theologische Faculteit te Parijs toch besloot aan een tweetal mannen een eeredoctoraat te verleenen, — en dat wel aan een tweetal geleerden van naam, die echte discipelen van den grooten reformator zijn. Dit eenmaal vastgesteld zijnde, viel daarna de keuze op Prof. Dr H. H. Kuyper en Prof. Mr V. H. Rutgers, beiden hoogleeraar aan de Vrije Universiteit.

Dit besluit eert de betrokken Faculteit. Immers het is bekend, dat deze faculteit niet orthodox is en zich daarvoor ook niet „uitgeeft“. Dat zij niettemin nobel genoeg was om te beginnen met te oordeelen, dat alleen aan echte discipelen van Calvijn de eertitel behoorde te worden verleend, getuigt van een hooge opvatting, waarvoor we slechts dankbaar kunnen zijn. De Vrijzinnigen in ons vaderland hebben dikwerf een andere houding aangenomen.

Dit besluit is niet minder een groote eere voor de mannen, die den titel ontvingen. In Parijs kent men werkelijk zijn wereld wel. En door de genoemde faculteit wordt het uitgesproken, dat Prof. Kuyper en Prof. Rutgers wel het eerst in aanmerking komen om onder de zonen van Calvijn die de wetenschap in calvinistischen zin beoefenen, met eere te worden genoemd. Wij wenschen de „jonge doctoren“ van heeler harte geluk. Merkwaardig, dat nu, ruim vijftig jaar na de stichting der Vrije Universiteit, andermaal de namen Kuyper en Rutgers vereenigd zijn — en dat op zulk een wijze! Nog steeds is het waar, dat God in zijn Koninkrijk genade en eere te samen voegt.

Maar het besluit van de Faculteit te Parijs, is ook een eere voor het gereformeerde volk in Nederland. Wanneer men te Parijs twee geleerden van naam zoekt, die echte zonen van den grooten hervormer van Genève zijn, dan wendt men zijn blik niet naar Calvijn's tweede vaderland, niet naar Schotland of naar Amerika, noch naar den Paltz of naar eenig ander land, waar Calvijn's optreden het stempel aan de Reformatie gaf, — maar dan ziet men naar het Noorden, naar de lage landen bij de zee, waar onder de goede gunste onzes Gods het Calvinisme zijn beste vruchten vond. Dat is een voorrecht voor ons vaderland, dat zeker niet aan de aandacht voorbij mag gaan.

De eerepromotie te Parijs van deze week is een gebeurtenis van groote beteekenis.

Een gebeurtenis, waarvoor wij ootmoedig onzen God mogen danken.

J. W.

### Een merkwaardige kentering.

De gedachte, dat de school sterken invloed van de ouders moet ondervinden, werkt door. Die kentering in de meeningen, waar men vroeger alleen dacht aan de overheidsschool, is ook merkbaar in het kamp van degenen, die tot dusver onze tegenstanders waren. Geen wonder!

Er komt aan dien kant eenige verbijstering. Was men daar al eens ongerust, wanneer een Minister van rechts het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen beheerde, geheel is men ontuchtigd, nu Z. Exc. Marchant, een man van onverdacht vrijzinnige beginselen, een volbloed voorstander van het openbaar onderwijs, door de omstandigheden genoopt, aan menige plaats zijn gewaardeerde school gaat ontnemen. De oogen gaan er voor open, dat de verzorging van het onderwijs in verkeerde handen is.

We hebben het van onzen kant altijd gezegd, de overheid komt niet allereerst in aanmerking voor het geven van onderwijs; de overheid moet wel het verwaarloosde beschermen. De overheid heeft immers geen hart, zij heeft alleen maar een beurs. En hoe noodig een beurs ook is, de school kan daaruit alleen niet leven. En nu komt gelukkig de kentering. Op een tweetal uitingen wil ik wijzen. Ze kwamen ook reeds ter sprake in het laatste propaganda-blaadje van de Unie „Een School met den Bijbel“.

De Afdeling Haarlem van de Vereeniging voor Hoofden van Scholen in Nederland heeft bij het Hoofdbestuur een zeer uitvoerig Rapport ingediend. Daarin werd gewezen op een andere richting in de onderwijsleiding en werd er gepleit voor de Ouderschool en niet voor de Staatsschool. De uitvoerende onderwijsleiding, zoo wordt betoogd, dient zooveel mogelijk te worden onttrokken aan den invloed van de partij-politiek en de directe invloed der ouders op het onderwijs van hun kinderen dient te worden vergroot. Voor zoover het bijzonder onderwijs wordt toevertrouwd aan het bestuur van kerkelijke en neutrale vereenigingen, die thans de ouders heeten te vertegenwoordigen, in dezelfde mate behoort het bestuur der openbare scholen in handen te komen van haar eigen voorstanders (niet haar dienaren). Men wil dus aan den openbaren onderwijzer zelf niet den grootsten invloed in dezen geven. Beoogd rapport meent ook, dat het lager onderwijs beter en goedkooper georganiseerd kan worden, zonder dat iemands consciëntie geweld wordt aangedaan.

Een tweede uiting kwam op de laatstgehouden vergadering van „Volksonderwijs“, de vereeniging, die bekend geworden is door haar ijveren voor de openbare school. Nu gaat ze het pleit voeren voor de neutrale bijzondere school.

Zoo zijn we op den goeden weg. We zullen dan misschien nog den dank oogsten van onze tegenstanders, wanneer ze ontdekken, hoe de strijd voor de vrije school ook hun den weg gebaand heeft, om hun ideeën te verwerkelijken en daarbij zullen ze ons niet als tegenstanders op hun weg vinden.

We zullen er wel een prikkel aan ontleenen, om in onze eigen kringen den roep te hernieuwen tot een leven naar het beginsel. De overwinning in een strijd leidt zoo gemakkelijk tot een rusten op de lauweren. De kentering bij onze tegenstanders bringe ons opnieuw tot een beleven van onze schoolleus: „De school aan de ouders“. Dat blijke overal in een trouw meeleven met de school en haar lotgevallen.

Gr.

G. MEIMA.

## VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

### Bijbel en Natuur.

#### 2de Serie III.

#### Regen.

Van nog veel grooter beteekenis voor Palestina dan de dauw is de regen. Het zou veel meer dan den omvang van één artikel vergen, dit in alle bijzonderheden aan te toonen. Daarom slechts hier en daar een greep.

De beteekenis van den regen blijkt al dadelijk hieruit, dat de natuurkalender, waarnaar de Oosterling zijn leven indeelt, op den regen berust en dan ook niet vier perioden kent, maar slechts twee: den regenrijken winter, kortweg de „Regen“ genoemd, en den regenloozen zomer.<sup>1)</sup> Deze onderscheiding kent de Bijbel ook (Gen. 8:22), terwijl de woorden „herfst“ en „lente“ in de Heilige Schrift niet voorkomen.

In na-bijbelsche Hebreeuwsche bronnen komt deze karakteristieke indeeling nog duidelijker uit in de uitdrukkingen: „dagen van den regenval“ en „dagen der zon en der hitte“ of „dagen der droogte van den bodem“ en „dagen der bevoeding van den bodem“.<sup>2)</sup>

Terecht komt dan ook Exner tot de conclusie:

„Die Einteilung des Jahres in vier Jahreszeiten hat daselbst — in Palästina — keine Bedeutung: das Jahr zerfällt in eine winterliche Regenzeit und eine sommerliche Trockenzeit“.<sup>3)</sup>

Men mag dan van overgangperioden spreken en die Herfst en Lente noemen, maar eigenlijke jaargetijden zijn dit niet.<sup>4)</sup>

De Zomer begint ongeveer met het Paaschfeest (14 Nisan — 1 April) en duurt tot het Loofhuttenfeest (15 Tischri — 1 October). Dat is dus tevens de droge tijd met klaren, wolkenlozen hemel. Regen in dezen tijd is een zeldzaam verschijnsel, zooals Flavius Josephus zegt: „Het behoort helaas tot de zeldzaamheden, wanneer het in deze hemelstroken in den zomer tijd regent“. Gedurende den tijd van den graanoogst (dus ongeveer van Paschen tot Pinksteren) wordt regen en onweer door niemand begeerd, omdat deze den oogst vernieligen. De regenloosheid der oogstmaanden wordt als een zegenrijke natuurnoodwendigheid aanvaard en ondanks de lastige hitte gaarne verdragen. Het is een wonder en levens een straf als regen en onweer dan komen. (1 Sam. 12 vs 17—18).

Ook na den oogsttijd der granen, dus tijdens den vruchtenoogst blijft het droog en eerst in de maand Tischri verandert het. Tijdens 't Loofhuttenfeest vallen soms zware buien, zoodat het verblijf in de loofhutten onmogelijk wordt. Dergelijke buien zijn slechts de voorlopers van den eigenlijken regen en nog niet als het begin van den regentijd te beschouwen. Deze komt gewoonlijk pas een paar weken later.

Begin October ligt het land dor, kaal en doodsch. Alles is verschroeid en verdroogd door de felle zomerhitte en den verdorrenden Oostenwind, alles verlangt naar regen. Het wachten is nu op het draaien van den wind. Daarom keken allen, die op het Loofhuttenfeest te Jeruzalem samengekomen waren, eer ze weer naar huis keerden, vol verwachting naar de van het altaar omhoogstijgende rookzuilen. Neigden deze zich naar het Oosten, dan waaide er dus een Westenwind en dan verheef zich vreugde en jubel bij allen om den regenaanbrengenden wind voor den komenden winter. Aldus verhaalt ons de Joodsche overlevering. Van de waterplenging op het Loofhuttenfeest wordt door deze zelfde overlevering de verklaring gegeven: „God zeide: Giet water voor mij uit op het Loofhuttenfeest, opdat voor u de regenval van het jaar gezegend worde.“<sup>5)</sup>

Nu is de „vroegere regen“ te wachten. Als de meest gewone tijd voor den vroegen regen geldt de maand Marcheschwan (half October tot half November).

Aan den regen gaat toenemende bewolking vooraf. De eerste wolken, die aan den Westhemel oprijzen, zijn de aankondigers van den regen (1 Kon. 18:44, Luk. 12:54), maar pas wanneer de hemel „van wolken en wind zwart wordt“, valt de regen neer (1 Kon. 18:45). Zulk een dag schildert Zefanja: „een dag van duisternis en donkerheid, een dag van wolken en zwarten nacht“ (Zef. 1:15, vert. Ridderbos).

De eerste regen doet alles herademen. Mensch en dier, die langen tijd door hitte en droogte gekweld waren, voelen zich herleven. Dit is veel sterker, dan wij ons kunnen voorstellen. De Heere als Hij met zijn heil tot Israël zal komen, wordt dan ook vergeleken met den regen, die het dorstig aardrijk verkwikt (Hosea 6:2—3).<sup>6)</sup>

Van de grootste beteekenis is de vroegere regen voor het land. Niet alleen brengt hij water op de uitgedroogde steppen, maar vooral weekt hij den bodem op, zoodat de door de droogte hard geworden akker weer voor bewerking geschikt wordt. Daarom moet de eerste regen niet te zwaar zijn, maar langzamerhand den grond indringen en dezen verzadigen (Jes. 55:10). Pas later kan de regen een „plasregen“ zijn. Daarom is deze „een plasregen van zegen“ als hij te rechter tijd valt. (Ezech. 34:26).<sup>7)</sup>

Na den vroegen regen moet een „regenpuuze“ intreden van twee à drie weken vóór de eigenlijke winterregens beginnen. In dien tijd schijnt de zon om de bovenste laag van den bodem op te drogen, zoodat men kan gaan zaaien en wel eerst tarwe en dan gerst, omdat de eerste meer vocht noodig heeft om te kiemen.<sup>8)</sup> Daar men niet weet, hoe de regentijd verder zal verlopen, mag niet alles uitgezaaid worden. Daarom loopt de zaaitijd eigenlijk van November tot Februari. Hierbij moet men niet letten op wolken en wind (Pred. 11:4), maar alleen op den toestand van den bodem.

In de maanden December en Januari vallen de winterregens, die ¼ van de hoeveelheid regenwater van het geheele jaar brengen. Dit zijn tevens de koudste maanden van het jaar. Maar

1) G. Dalman. Arbeit und Sitte in Palästina I blz. 6.

2) Dr Hugo Klein. Das Klima Palästinas auf Grund der alten hebraischen Quellen. Z. D. P. V. XXXVII (1914).

3) F. M. Exner. Zum Klima von Palästina. Z. D. P. V. XXXIII (1910).

4) G. Dalman, a. w. I blz. 50.

5) Dr Hugo Klein, a. a.

6) Dr J. Ridderbos. Kleine Profeten I (Korte Verkl.) blz. 75.

7) Zie ook Dr A. Noordzij. Ezechiel (Korte Verkl.) blz. 354.

8) G. Dalman a. w. II blz. 175.



men moet zich dien tijd niet voorstellen als één onafgebroken regentijd. Telkens wordt de regen afgewisseld door schoone, droge, zonnige dagen.

De winterregens zijn het, die den watervoorraad van het land aanvullen. De beken zwellen en overstroomden het omliggende land, de putten worden gevuld en de onderaardsche wateraderen, die in dit kalkland veel aanwezig zijn, ontvangen nieuwen voorraad. In den loop van den drogen tijd heeft door zon en wind vooral op de heuvels en bergen sterke verweering plaats gevonden. Deze verweeringsproducten worden afgespoeld en vormen den vruchtbaren bodem der dalen, terwijl nieuwe lagen op de hooggelegen plaatsen aan de klimatologische invloeden worden blootgesteld om straks nieuwen voorraad vruchtbaren grond te leveren.

Deze winterregens zijn de echte „plasregens“, die vaak met bijna tropisch geweld neerkomen en vele verwoestingen kunnen aanrichten (Matth. 7:27), terwijl ze soms door sneeuwstormen vergezeld worden. Het verblijf buitenshuis is verre van aangenaam. Het volk Israël siddert vanwege den plasregen op den twintigsten dag van de negende maand (Ezra 10:9), dat is dus begin December. Aan den tijd van den winterregen en zijn onstuimige gevolgen herinneren ook plaatsen als Psalm 42:8 en Psalm 124:4-5. Dan is het land onbegaanbaar, de rivieren zijn bijna niet te passeeren. Modder, slijk en waterstromen bedreigen met levensgevaar een ieder, die zich toch op reis begeeft.

Daar de temperatuur gewoonlijk weinig beneden 0 gr. C. daalt en dan in geen geval langen tijd achtereen, kunnen de veldvruchten, die in het begin van den regentijd gezaaid zijn, doorgroeien. Hiervoor is zonnenschijn noodig, maar kan evenmin de regen gemist worden. Vooral de regen, die in eind Maart en begin April valt, is van de allergrootste beteekenis. Al is de winterregen overvloedig geweest, wanneer in dien tijd de regen onbreekt, komt er van den oogst niets terecht. Dit is de „spade regen“, die onontbeerlijk is voor het vormen der aren en korrels van het graan en niet minder voor het vruchtzetten van de vruchtbomen.

Het land heeft inmiddels een geheel ander aanzien gekregen. Zoodra de zware winterregens voorbij waren, kwamen overal de bloemen te voorschijn en hieven de vogels hun lied aan. Dit is de schoonste tijd van het jaar. Alles nieuw leven, zonnenschijn en regen wisselen elkander af. Aan de vreugde hierover geeft Hoogl. 2:11-13 zeer schoon uiting: „Zie de winter is voorbij; de plasregen is over; hij is overgegaan; de bloemen worden gezien in het land; de zangtijd genaakt en de stemme der tortelduif wordt gehoord in ons land; de vijgeboom brengt zijn jonge vijgkens voorl en de wijstokken geven reuk met hunne jonge druifjes“.

De regen is dus voor Palestina wel van groote beteekenis in allerlei opzicht. In hoeverre de tegenwoordige toestanden nog overeenkomen met die uit Bijbelsche tijden, kan op dit oogenblik niet besproken worden — dit blijft nog voor later bewaard. Van het allergrootste belang is echter, dat de regen — en dit geldt zoowel voor den vroegen als voor den spaden regen — op den juiste tijd komt. Het uitblijven van den vroegen of van den spaden regen kan den geheelen oogst doen mislukken. Zonder vroegen regen kan de landman niet zaaien, zonder spaden regen niet maaien. Palestina moet geheel uit de hand Gods leven. Dat leert de Schrift ons ook. De regen komt op Gods tijd. Daarom vraagt God aan Job: „Kunt gij uwe stemme tot de wolken opheffen, opdat een overvloed van water u bedekke?“ (Job 38:34), terwijl het antwoord gegeven wordt in Psalm 147: Het is de Heere zelf, „die de hemelen met wolken bedekt, die voor de aarde regen bereidt“ (vs 8).

Aan Israël wordt dan ook steeds voorgehouden, dat het komen van den regen op den juiste tijd een bijzondere gave Gods is: „...Hij deed u nederdalen den winterregen, den vroegen regen en den spaden regen als weleer. Dan worden de dorschvloeren vol koren en vloeien de perskuipen over van most en olie“ (Joël 2:23b-24, vert. Ridderbos). Het zijn goede gaven, die God wil schenken aan een volk, dat Hem vreest: „Indien gij in mijne inzettingen wandelen en mijne geboden houden en die doen zult, zoo zal ik uwe regens geven op hunnen tijd en het land zal zijne inkomst geven en het geboomte des velds zal zijne vrucht geven“ (Lev. 26:3-4). Voor een volk echter, dat naar Gods stem niet hoort, zal de „hemel als ijzer“ zijn en de „aarde als koper“ (vs 19).

Zoo verstaan we ten volle de schoone beschrijving, die Mozes van het beloofde land geeft: „Een land van bergen en van dalen; het drinkt water bij den regen des hemels; een land, dat de Heere uw God bezorgt. De oogen des Heeren uws Gods zijn voortdurend daarop, van het begin des jaars tot het einde des jaars“ (Deut. 11:11-12).

F. J. BRUIJEL.

## II PERSCHOUWII

### Calvijn-herdenking te Parijs.

Marnix spreekt in „Groninger Kerkbode“ over de a.s. Calvijn-herdenking te Parijs. In een vorig nummer noemden wij een der sprekers en brachten in herinnering wat Dr v. Lonkhuyzen en Dr Beets tegen hem hadden uit een oogpunt van Calvinisme. Thans schrijft Marnix in gelijken geest. Hij begint met de opmerking:

Ik weet wel, dat er zullen zijn, die, als ik hierop wijs, zullen zeggen: daar heeft men weer zulk een drijver, die niet kan nalaten te trachten met allerlei „zure“ opmerkingen de feestvreugde te storen. Maar de gehoorzaamheid, die Calvijn ons, zijne zonen, heeft willen leeren, gebiedt om de volle waarheid te doen zien.

Vervolgens lezen wij:

Calvijn's Institutie te eeren beteekent zich alleen op de Schrift te beroepen, die ijverig te bestudeeren, en in alles Gode de eere te brengen, die Hem alleen toekomt.

Hoe staat het nu daarmee straks in Parijs?

Ik lees, om nu een sprekend voorbeeld te noemen, dat als spreker zal optreden Prof. Eugene Choisy, hoogleeraar aan de hoogeschool van Genève. Zijn onderwerp zal zijn: de eenheid der kerken.

Wie is die Choisy?

Ik neem nu een van zijn meest erkende werken: „Calvijn Educateur des Conscienses“. Een in menig opzicht zeer sympathiek boek.

Calvijn opvoeder der gewetens.

Van Calvijn wordt zeer veel goeds gezegd in dat werk.

Het heeft echter één merkwaardig hoofdstuk: Calvijn et la prédestination. Calvijn en de uitverkiezing.

Alweer moet gezegd, dat de schrijver zijn best doet Calvijn zooveel mogelijk te rechtvaardigen tegenover degenen, die hem om de leer der uitverkiezing hebben aangevallen. Hij wijst ook op de groote beteekenis van die leer en op den rijken troost, die daarin lag voor Gods arme vervolgde kinderen.

Maar dan komt de eigen belijdenis. Toch was, wat Calvijn leerde, een dwaling.

Choisy weet veel beter, wat het werk Gods is.

Welnu — zoo zegt hij aan het slot van dit hoofdstuk — welnu, in dezen God van Calvijn herkennen wij niet den eeuwigen Vader, ons geopenbaard door het Evangelie, den God van Jezus Christus, den God, Die liefde is en allen tot Zich wil trekken en al Zijn schepselen wil redden.

Daar heeft men de leer der algemeene verzoening.

Indien, zoo gaat Choisy dan voort, indien Calvijn was uitgegaan niet van den Bijbel in zijn geheel — non de la Bible, prise en bloc — maar van den persoon en het historische werk van Christus den Zaligmaker, zooals hij ons door het Evangelie is geopenbaard en door de ervaring van de groote christenen — ik spatieer — hij zou niet geleerd hebben dit verschrikkelijke dogma, hard en wreed, en vreemd aan het Evangelie.

De Evangelische theologie, dus besluit Choisy dit hoofdstuk, heeft ons verlost van de afschuwelijke nachtmerrie — du cauchemar horrible — van een God, die zou hebben gepredestineerd het grootste deel van Zijn schepselen tot de verdoemenis en tot de eeuwige straf.

Nu vraag ik: wat verschil is er tusschen het oordeel van de Sorbonne en dit vonnis van dezen „zoon van Calvijn“?

Choisy mocht zich wel eens afvragen als hij het Genève ziet van thans, dat zich heeft overgegeven in de politieke regeering aan een zoon van Lenin, hoe het toch komt, dat het evangelie, dat hij dan roemt, den vat op het volk geheel heeft verloren.

Hoe het komt, dat Genève zich heeft gericht niet naar Calvijn maar naar Rousseau.

Verleden week was per abuis sprake van Prof. Wincelius te Philadelphia. Dit moet zijn: Salthmore, Pennsylvania.

### De confessionneelen en de Vrije Universiteit.

Wij hebben reeds enkele malen gesproken over de houding van de confessionneelen ten aanzien van de Vrije Universiteit. Directe aanleiding daartoe gaf het optreden van een Hervormd predikant, voor de Vrije Universiteit. Thans wordt weer de kwestie, nu voor de derde maal, aangesneden in het Hervormde Weekblad „De Gereformeerde Kerk“. Wij lezen daar volgend ingezonden stuk:

### Hervormde steun voor de gescheiden kerken.

Zeet geachte Hoofdredacteur,

Meestal komt uw blad „de Geref. Kerk“ wat laat in mijn bezit, nu echter was het niet 't geval met het nr van Donderdag 14 Febr. jl. en werd mijn aandacht bepaald bij het stukje van dr P. J. Kromsigt over verbroedering. Ik sloeg daarbij mijn handen van verbazing in elkaar, toen ik las, dat Dr Fokkema van Amstelveen als voorzitter was opgetreden van een „Ring“ ten bate van de Vrije Universiteit, die zooals reeds is opgemerkt, in de eerste plaats ten goede komt aan de Geref. Kerken. — Hoe dat nu mogelijk is van iemand, die betrekkelijk nog maar kort geleden de Geref. Kerken verliet en tot de Herv. Kerk overkwam om zich te Utrecht in het predikambt voor onze kerk te laten opleiden, is mij een raadsel. Dr Fokkema toch heeft bij de bevestiging in zijn ambt beloofd tot den bloei der Herv. Kerk te zullen medewerken en nu nog maar kort geleden in dit ambt... voorzitter van een ring ten bate van een lichaam dat werkt voor de gescheiden kerken, dat klopt toch immers niet.

Zoo hij een eerlijk man is, zou het niet verstandig van hem zijn om terug te keeren, naar wat hij verliet en zeggen: „broeders, ik heb mij vergist, neemt mij weder op in uwen kring, want ik ben in hart en nieren toch nog één der uwen.“

Ondergeteekende kan dan ook de meening niet deelen, als zou het alleen maar een uiting zijn van een vrije-kerk-idee van Dr F., maar veel meer een staan met het ééne been in de Herv. Kerk en met het ander in de Geref. Kerk, om aldus in de Herv. Kerk, die zijn hart niet heeft, te beter de kerken, die zijn hart nog hebben, te kunnen dienen.

Maar is het geoorloofd op zulk een wijze het ambt in haar te aanvaarden?

Sprang.

E. Barbier.

Men ziet, dat de redactie, die op onze opmerkingen verder niet ingaat, ook weer zonder nader onderschrift gelijk de eerste maal, dit ingezonden stuk overneemt; en dat dus de hoop dergenen, die meenden, dat de Vrije Universiteit van een congres, als in October gehouden werd, vruchten hebben zou, alweer vrij onzacht beschaamd wordt. Voor terreinverkenning is het goed, deze en dergelijke uitlatingen op te nemen. Men kan dan weten, waar men aan toe is.

### „In de crisis“.

In het Hervormde Weekblad „De Gereformeerde Kerk“ komt Dr J. Ch. Kromsigt nog eens terug op het ingezonden stukje van Mej. Dr A. L. C. Kromsigt, dat wij reeds in deze kolommen hebben overgenomen. Wij gaan op wat Dr J. Ch. Kromsigt schrijft nog nader in. Niet om te polemiseren, wat wij met dit blad heel zelden doen, wijl daarvoor de afstand doorgaans mij te groot lijkt, maar uit oprechte vreugde, dat er althans een begin van een gesprek is tusschen kerk en kerk. Soms heb ik het gevoel, alsof God ook in dezen ons „gelegenheden“ laat zien van toekomstige eenheidsverwondering, gelegenheden, die men niet verwaarlozen mag, ook al weet men, dat een direct tastbare vrucht niet te verwachten is.

Dr J. Ch. Kromsigt geeft eerst een citaat uit Hoedemaker, van wien gezegd wordt, dat hij altijd het „geheel“ van de kerk, en van het volk voor oogen had. En hij interpreteert Hoedemaker aldus:

Hoedemaker bedoelt hier dus: Wil er waarlijk sprake kunnen zijn van een kerkreformeerende daad, dan moet daardoor de samenhang niet worden verbroken. Dan moet hij, die handelt zich bewust zijn, dat hij zelf deel uitmaakt van een groot geheel, dat dus (in valsche confessionalisme) de leer —, de historische confessie, niet zoo maar kan worden losgemaakt uit de drievoudige samenhang: 1e belijdenis, 2e het Woord als bron en richtsnoer der belijdenis, en 3e de gegeven historische belijdende kerk. Waaraan H. bij deze „kerk“ denkt zegt hij op treffende wijze op blz. 72. Daar blijkt ook als hoedanig hij de „congres“-beweging en de gansche daardoor beheerschte dolantiebeweging beoordeelt en verwerpt, n.l. als eigenmachtige partij-beweging.

Wij willen Hoedemaker niet becristiseren, doch wijzen slechts er op, dat — wat het zakelijke betreft — deze constructie imaginair ons dunkt. De leer, zegt Dr Kromsigt volkomen terecht, mag niet worden losgemaakt uit den drievoudigen samenhang, belijdenis, Woord en kerk. Maar ons bezwaar is juist, dat hij, die het „geheel“ van de Hervormde Kerk zich konkreet voor oogen stelt, stuit op het pijnlijke feit, dat daar (juist in dat geheel, en niet in een practisch afgescheiden groep) de belijdenis juist wél wordt gelicht uit dezen drievoudigen samenhang. Officieel ligt zij nog op den preekstoel, maar de preekstoel zelf erkent in de meeste gevallen het Woord niet als „bron en richtsnoer der belijdenis“, noch ook, (dit element laat Dr Kromsigt weg) noch ook de belijdenis als vertolking van Gods Woord. M.a.w. de „gegeven historische belijdende kerk“ bestaat niet in de Hervormde Kerk. De drievoudige samenhang is er wél bij ons, maar niet bij het instituut van Dr Kromsigt. En ondanks alle geroep om „het geheel“ toch niet voorbij te zien, blijft toch dit geheel zelf een imaginaire grootheid. Men fantaseert een „geheel“ als sublimering van zijn eigen deel, zijn eigen groep, zijn eigen partij. Dr Kromsigt vervolgt dan:

Als ik nu de woorden van Prof. Schilder: „ieder moet vandaag probeeren in eigen huis te reformeeren“ — wel begrijp, dan noemt hij hier wel een soortgelijke daad als H., maar waardeert hij de beteekenis van die daad geheel anders dan H. Hij wil juist wél, wat H. niet wil, n.l. die maken tot „het uitgangspunt of het beginsel van „de Reformatie“. Kuyper wilde volgens S(lotemaker) de B(ruine) van den enkele komen tot het geheel. Zoo wil Prof. Schilder ook.

Dr Kromsigt houde mij ten goede, dat ik deze probleemstelling niet aanvaarden kan als de mijne. Ik verwijs hem naar mijn artikel over de Afscheiding, opgenomen in „Van 's Heeren Wegen“, uitgave J. H. Kok, gedenkboek der Herdenking van de Afscheiding. Ik wil volstrekt niet, dat men komt van den enkele tot het geheel, ik wil alleen maar dit, dat de enkele „het geheel“ confronteert met... het „geheel“. M.a.w. dat men de kerk houdt aan haar eigen papieren.

Dan zijn er drie mogelijkheden. Heeft de kerk maar één stel papieren en zijn o.i. die papieren zuiver, d.w.z. naar Gods Woord (b.v. de belijdenis), dan eische men de consequente erkenning daarvan.

Heeft de kerk — dat is een ander geval — wederom slechts één stel papieren, doch zijn deze niet naar Gods Woord (b.v. de reglementen) dan stelle men tegenover die papieren Gods Woord.

Heeft de kerk papieren van tweeërlei aard (de ééne helft overeenkomstig Gods Woord, de andere er

tegen), dan kerk te wijzen, ook een of twee, als door A of op deze tw

Dit laa mijn afsch Feitel Hervort Want de

goed en zo naar de k hervormd: dus tot a

orde stelt „geheel“ een ima in de inn schism

wij tegene nummer) verwerpen Kerk is s

ciel nog e ingaand dere pa van de tal

Ik kan ( Schilder g Om het

van Dr K punten vo Laat ons

elkaar, wi gelegenhei Misschie ik steeds l

sprek goed

Dr P. J. citaat van Kerk“ gep strekking.

Wij w innering de herv was, dal ontzette heden, waarin

wezen wijst in Corinth „Indi

heete tw keelen, i schelmst der heic

Paulus, eeren, de op stuk w

nietigen gaven liefde vele di

gedaan, rinthe b Sacra zou dan

zulke ve deelte d legd“ (

Dr Krom bepaald o rangschik

reformiteit van Calvij

Dat wij onze reke te worden, verbasterd

Een and telkens m

dung, wa Wij will

vijn den van Dr P.

van Calvij het volgen

Daaro en sche terugke

Hoofd Meester roepen,

zijn afge vervreer

zulvere En ik z

verwens echter r

apostole met wie

ik, heef naams v

(Joh. I spreek, Daar d

wij bere van Cha